

Mål og fagplan for geografi.

Kompetencemål efter 9. klasse:

Undervisningen giver eleverne mulighed for at:

- kunne designe, gennemføre og evaluere undersøgelser i geografi
- kunne anvende og udvikle naturfaglige modeller i geografi
- kunne perspektivere geografi til omverdenen og relatere indholdet i faget til udvikling af naturvidenskabelig erkendelse
- kunne kommunikere om naturfaglige forhold med geografi

Færdighedsmål efter 6. klasse:

Undervisningen giver eleverne mulighed for at:

- kunne opfatte deres nærmeste omverden bevidst og rumligt, således at interessen for omverdenen vækkes
- kunne opfatte, undersøge og gengive et områdes topografiske forhold gennem selvoplevede vandringer i terrænet
- kunne opmåle og efterfølgende tegne sin skole og nærmeste omgivelser i fugleperspektiv
- stifte bekendtskab med gamle traditionelle erhverv som fiskeri, landbrug, smedning og andre håndværks arbejde i "gamle" dage og tilegne sig viden om, at vandet og byernes beliggenhed har en nøje sammenhæng
- kunne indleve sig i fremmede geografiske forhold og verdensdele
- kunne aflæse forskellige geografiske modeller, fx for nedbør, temperatur, vegetation og erhvervsfordeling
- undersøge og tilegne sig viden om et afgrænset geografisk område (fx et land) vha. fagbøger, billeder og internettet samt efterfølgende formidle sin undersøgelse både mundtligt for et publikum og skriftligt

Vidensmål efter 6. klasse:

Undervisningen giver eleverne mulighed for at:

- kende til dannelsen af istidslandskabet i Danmark
- tilegne sig geografiske fagudtryk og bruge dem hensigtsmæssigt, fx ved at kunne skelne mellem geografiske definitioner som halvø, odde og næs, bugt, vig og fjord mv.
- kende til fremmede geografiske forhold og verdensdele og kunne differentiere mellem dem
- kende til zonegeografi og dens betydning for planters og menneskers livsbetingelser

- kende de vigtigste byer, hovederhverv, landskabstyper, åer/elve, bjerge og farvande i Norden
- have oversigt over Europas lande, hovedstæder, bjerge og sletter, kultur mv. med dets mangfoldige forskelle samt en forståelse for den europæiske helhed
- kende til sammenhænge mellem pladetektonik og bjergkædedannelse, vulkanisme og jordskælv
- kunne vise og beskrive vigtige mineraler og bjergarter og kende deres tilblivelse

Færdighedsmål efter 9. klasse:

Undervisningen giver eleverne mulighed for at:

- kende og tegne omridset af kontinenterne og bruge dem som nøgle til forståelse af de forskellige kontinenters egenart
- kunne undersøge og aflæse solhøjden, finde Nordstjernen samt foretage lignende iagttagelser og bruge dem til at orientere sig på Jorden
- undersøge og fordybe sig i etnografiske forhold og skildre, hvordan et bestemt land eller kulturområde hænger sammen med naturforholdene
- redegøre for hvordan jordens vindbælter og -retninger opstår som en kombination af Corioliseffekten og temperaturforskellen mellem ækvator og polerne.
- beskrive vejrudviklingen langs en kulde- og en varmefront, samt genkende tilknyttede vejrphænomener.
- orientere sig i atlas og andre geografiske opslagsværker på kvalificeret vis, inddrage digitale hjælpemidler i selvstændige undersøgelser samt kunne aflæse forskellige modeller med demografiske, meteorologiske og zonegeografiske forhold
- skitsere hvordan varmetransporten af jordens indre energi, koblet med tyngdekraften, fører til bevægelse af masse, der forårsager kontinentaldrift og jordens magnetfelt.
- redegøre for de processer i det geologiske kredsløb, der ligger til grund for de magmatiske, sedimentære og metamorfe stentyper, samt genkende udvalgte repræsentanter herfor.
- beskrive tilstandene istid og drivhustid, samt kende til formodninger om de mekanismer, der ligger bag, herunder diskussioner om den akutte klimakrise
- beskrive de landskabsdannelsesprocesser man kan forvente ved en fladlandsgletcher samt genkende landskabstyperne i repræsentative danske områder.
- gennemgå hvordan vand gennem erosion, sedimenttransport og aflejringer former kystlandskabet og lavlandsområder.
- kunne undersøge konkrete stenarter og landskabstyper, de færdes i, og suppleret med kortlæsning derudfra give bud på landskabets dannelse og karakter

Vidensmål efter 9. klasse:

Undervisningen giver eleverne mulighed for at:

- kende alle jordens verdensdele og havene, som adskiller dem
- kende de vigtigste lande, byer, floder, bjergkæder og sletter i verden
- kende til den overordnede befolknings- og erhvervsfordeling og -udvikling i verden
- have viden om, hvordan opfattelsen af Jorden og Universet har ændret sig gennem tiden

- have viden om vores solsystem, planeternes karakter og Jordens placering deri
- have viden om Månens faser, rotation og indvirkning på Jorden
- have viden om de vigtigste stjerner og stjernebilleder og deres betydning for menneskets navigation
- have viden om vandets og vindens kredsløb på Jorden, opbygningen af høj- og lavtryk og de deraf følgende meteorologiske forhold
- kende til de vigtigste miljø- og ressourceproblematikker samt de største demografiske problemstillinger
- kende udvalgte fænomener, der ledte til teorien om kontinentaldrift, samt kende til de nuværende kontinenters omtrentlige sammenstilling i superkontinentet Pangaea.
- kende til de væsentligste kontinentformende processer ved konvergerende, divergerende og transforme pladegrænser – samt tilknyttede fænomener som vulkaner, jordskælv og tsunamier.

Fagplan for geografi 4. - 9. klasse

Indledning:

I en verden med hurtig teknologisk udvikling og globale udfordringer er der hele tiden brug for at kunne forny, omstille, udvikle og begå sig som hele mennesker. Eleverne skal i langt højere grad tilegne sig viden, færdigheder, oplevelser, nysgerrighed, arbejdsformer, handlemuligheder, overblik, værdier og holdninger, som de kan have nytte og glæde af i faglige sammenhænge og i deres videre liv som frie samfundsborgere.

På Vidar Skolen tager geografifaget sit udgangspunkt i den helhedsprægede fremstilling, som præger de første skoleår. Kundskab om jorden, dens mangfoldige elementer og miljøer begynder med, at barnet gør sig bekendt med sine nærmeste omgivelser i en kombination af historie, naturoplevelse og samfundsbetragtning. Lidt efter lidt udvides horisonten til hele Danmark, nabolandene og vores verdensdel, for efterhånden at nå frem til forskellige former for globalt overblik og perspektiver på solsystemet og kosmos.

Fagbetegnelsen geografi omfatter i denne sammenhæng et stort antal fagområder eller enkeltemner, - her kan nævnes både natur-, kultur- og politisk geografi; desuden geologi med underafdelinger, etnografi, meteorologi, oceanografi og astronomi. Dertil kommer talrige overlapninger til fag som historie, samfundslære, fysik og biologi.

Det siger sig selv, at ikke alle de nævnte områder kan blive genstand for den samme fordybelse. Det vil fremgå af nedenstående fagplan, at der er forskel på de fagområder, der undervises i med sigte på en mere detaljeret kundskabsformidling og emner, hvor man mere har sigte på kendskab til fænomenernes eksistens og afgrænsning.

Valg af emner og graden af fordybelse heri er også i dette fag underlagt stor frihed, om end med visse selvfølgelig og centrale dele, som ud fra en pædagogisk begrundelse gives på bestemte klassetrin.

Da Vidar Skolen i kraft af at være en 12årig enhedsskole har en progression i fagplanen, der rækker ud over 9. klasse, er der enkelte fagområder, som først uddybes i løbet af de tre videregående klassetrin (fx ligger hele fordybelsen i demografi i 10. klasse).

Ud over at formidle grundlæggende kundskaber om jordens mangfoldige naturmiljøer samt de muligheder og udfordringer disse giver til en menneskelig kultur, er faget også i højeste grad egnet til at skabe ægte interesse og entusiasme for den verden, vi lever i. Og gennem indsigt i de store sammenhænge i naturriggerne lægges der også et grundlag for at kunne forholde sig kreativt til de store økologiske og klimamæssige problemer, vi i dag står overfor.

Inden 4. klasse:

Skønt geografi som selvstændigt fag først er på skemaet fra 4. klasse, har der dog været elementer af den nære geografi involveret i adskillige af de givne perioder i 1. til 3. klasse. Af disse er den vigtigste hjemstavns læren i 3. klasse, hvori både erhvervsgeografi og land-/byzonegeografi lokalhistorisk set er et meget væsentligt element.

4. klasse:

I 4. klasse kan man begynde med at iagttage, undersøge, opmåle og kortlægge klasseværelset og skolegården. Senere kan man gå ture i nærmiljøet og iagttage hvordan ens hjemby og -egn ser ud. Alt beskrives i ord og specielt i tegninger.

Eleverne lærer at iagttage deres skole, set fra oven, deres skolevej og hvad der ellers er relevant for skolens beliggenhed set i forhold til geografien.

Byens opstart og videreudvikling samt forbindelsen til København beskrives i engagerende og billedrige fremstillinger.

I slutningen af perioden tegnes kort med symbolforklaringer, hvor vandet males blå, skovene grønne, marken gul osv. Disse symbolforklaringer tegnes i kortets side.

Efter den lokalgeografiske periode følger en nationalgeografisk periode, som kan indledes med det danske landskabs dannelse i istiden. I perioden tegnes et egentligt Danmarkskort, så eleverne bliver bekendt med de forskellige landsdele og de vigtigste byer og hovederhvervsgræne i landsdelene gennemgås.

Sideløbende med dette arbejde beskæftiger klassen sig med geografiske definitioner som fjord, vig, halvø, odde, næs mv.

5. klasse:

I 5. klasse handler det om Skandinavien, Norden samt Østersø- og Nordsøkysterne. Sverige kan udforskes ved f.eks. at læse Niels Holgersens rejse af Selma Lagerlöf. Alle landenes karakteristiske landskaber viser også hvordan folk lever og hvorfor de lever på netop disse steder.

Handel, håndværk og industri er et vigtigt element, som må bringes i forbindelse med landenes geografiske beliggenhed .

Spørgsmål om hvordan vind og vejr virker på de forskellige folkeslag og hvorfor menneskene har valgt netop deres erhverv, belyses ud fra den geografiske beliggenhed og deraf kommende nødvendighed.

Eleverne får nu et nærmere kendskab til begreberne floder, elve, bjerge, fjelde, fjorde, bugter, søer og hvad der adskiller dem.

De største byer, søer, have og deres beliggenhed, flag, sprog og særlige kulturforskelle læres. Eleverne lærer at tegne mere og mere nøjagtige kort, ligesom de maler kunstfærdige kort og forskellige geografiske områder

Først senere på dette klassetrin søges der efter lande og områder i et atlas.

6. klasse:

Formålet med geografiundervisningen i 6. klasser er at rykke eleverne væk fra deres hjemlige forhold og få dem til at interessere sig for fremmede geografiske forhold og verdensdele.

Denne verdensgeografi indledes som regel med en periode i zone-geografi, hvor hovedvægten lægges på modsætningen mellem den kolde og den varme zone. Grundlæggende skal det være en oplevelse af de klimatiske betingelser for planteliv, dyreliv og menneskets liv i de forskellige zoner.

Dette gøres gennem livfyldte og billedrige skildringer af livsbetingelser i andre klimazoner, hvor eleverne får indsigt i og en oplevelse af menneskenes levevis, kultur og næringsliv (erhvervsgeografi) set ud fra klima og geografiske beliggenhed.

Elevernes eget arbejde ligge hovedsageligt i det tegnerisk/maleriske og i det skriftlige, beskrivende.

Det er væsentligt at fordybe sig i en kvalitet frem for systematiske oversigter. Beskrivelse af modsætninger mellem varme og kulde kunne f.eks. være en beskrivelse af Grønland og Afrika som to modpoler. Man kunne fortælle om Knud Rasmussens rejser i Grønland og Livingstone og Stanley i Afrika. Betydningen af solhøjde samt begreberne zenit og nadir, ækvator, vendekredse og polarkredse er i denne forbindelse væsentlige begreber at gennemgå.

Europas geografi er også et tema i 6. klasse, hvor man f.eks. kan følge nogle af de store floder i Europa og på denne måde komme på besøg i forskellige lande. Efterhånden lægges der vægt på denne verdensdels udseende og helhed. De enkelte lande og de mange folkeslag udgør et yderst broget billede, hvilket der må bruges tid på at beskrive, især for at eleverne kan få en større forståelse for den europæiske helhed.

I perioden vælger hver elev et europæisk land at undersøge og fordybe sig i, som de skriver en selvstændig opgave om. Opgaven fremlægges efterfølgende for klassen.

I forbindelse med denne periode, hvor de vigtigste floder, byer, bjerge mv. forudsættes lært ud over alle de europæiske lande, er fx thatquiz.org og diverse digitale kort og temasider et godt hjælpemiddel. Et eksempel kan være natbilleder med belysning som grundlag for diskussioner af befolkningsfordeling.

I 6. klasse suppleres den egentlige geografi af en geologiperiode, som tager afsæt i Jordens skabelse naturvidenskabeligt set. Hertil kommer grundlæggende pladetektonik som baggrund for bjergkædedannelse, magmatiske og metamorfe stenarter og erosion og forvitring som

baggrund for sedimentære stenarter. Desuden genopfriskes og udbygges pensum fra 4. klasse med isens landskabsdannende virkninger som iskapper, gletchere ol.

7. klasse:

Målet for geografiundervisningen i 7. klasser er, at eleverne får kendskab til alle jordens verdensdele og havene som adskiller dem. I forbindelse med historieundervisningen og især de store opdagelsesrejsende, er det nærliggende at knytte geografiundervisningen til dette fagområde.

De skal kunne kende og tegne konturerne og kunne bruge dette som en nøgle til forståelse af de forskellige kontinenters egenart.

Som i 6. klasse er digitale quizzer anbefalelsesværdige til at få lært de vigtigste lande, byer, floder og bjerge, ligesom kendskabet til modeller og temakort i atlas, fagbøger og på nettet udbygges.

Som i 6. klasse har eleverne i 7. klasse en selvstændig opgave. På dette klassetrin kan det fx være en etnografisk opgave, hvor hver elev skal vælge en nuværende eller tidligere naturfolk, opsøge viden om dette folks eksistensvilkår og disses sammenhæng med klima, landets udseende, adgang til havet, vegetation, dyreliv, religion, ressourceproblematikker og forhold til de omgivende samfund mv. Opgaven fremlægges for klassen og evt. forældrene og afleveres skriftligt.

Til 7. klasse hører en periode med astronomi, hvor man gennem undersøgelser af solens daglige og årlige bevægelser opbygger en stærkere forståelse for de vekslende årstider i de forskellige geografiske zoner.

Eleverne bliver kendt med månefaserne, forskellen mellem ebbe og flod, sol- og måneformørkelser, dyrekredsen og de vigtigste stjernebilleder på den nordlige halvkugle. Desuden de otte planeter og deres bevægelser og rytmer i hovedtræk, samt stjernesked og andre observerbare himmelfænomener.

En skildring af tidligere tiders forståelse af solsystemer er vigtig. Derfor indeholder astronomiperioden skildringer af Kopernikus og hans heliocentriske tolkning af planetsløjferne, samt Brahe, Kepler og Galilei. Dette emne kan dog også lægges i forbindelse med en historieperiode, hvis dette skønnes mere hensigtsmæssigt.

8. klasse:

I 8. klasse er emnerne meteorologi og oceanografi. Et undervisningsforløb kan fx indeholde en emner som solens differentierede opvarmning af jorden, hav- og landbriser, kold og varm luft og sammenhængen med vind, atmosfærens opdeling, skyers opståen, væsen og navne, Beaufortskalaen, vejrobservationer og skemaer, høj- og lavtryk, Jordens store vindsystemer, vandets kredsløb og de store havstrømme, tornadoer og orkaner, trykforhold i højden og vind over bjerge, varm- og koldfront, lavtryksvandringer, ækvatoriale højtryksbælte, chillfaktor, Coriolis-effekten, jetlaget mv.

I forbindelse med denne periode er det oplagt at lade eleverne lave så mange forsøg, undersøgelser og observationer som muligt enten enkeltvis eller som klasseforsøg, ligesom daglige aflæsninger af en vejrstation og fremstillinger af vejrets udvikling i forskellige modeller som grafer, diagrammer og tabeller kan være en del af undervisningen. I begyndelsen af 8. klasse er klassen på en 10 dages rejse til Lapland, hvor der i hovedparten af turen vandres i landskabet. På denne tur repeteres relevante dele af den tidligere givne geografiundervisning ligesom der lægges ny grund og iagttagelser for den følgende geologiundervisning på næste klassetrin.

9. klasse:

I 9. klasse arbejdes med jordens geologiske strukturer og processer samt landskabsdannende processer.

Her arbejdes med en forståelse af jordens struktur og dynamik, ud fra den historiske udvikling om jordens sammensætning og nutidens formodninger om de jordens udviklingshistorie, de indre dynamiske processer og strukturer. Geologifagets grundlæggelse og udvikling belyses ved gennemgang af en række biografier og personernes betydning for det foranderlige verdensbillede. Steno, Werner, Guettard, Agassiz og Wegener kan være eksempler herpå. Pladetektonikken uddybes og ses i et historisk forløb, og vulkandannelse jordskælv, tsunamier belyses ligesom udviklingen af seismografen og varslingsmulighederne før en katastrofe kædes sammen med den større forståelse for Jordens geologiske processer og sammensætning. Undervisningen konkretiseres i eksempler på, hvordan landskaber formes og ændres gennem tiden, nogle gange pludseligt – andre gange umærkeligt, men vedvarende over millioner af år. Der arbejdes her med en forståelse af de kræfter, der har formet kontinenterne, gletchernes spor i landskabet og den vedvarende erosion og aflejring, der foregår hver eneste dag.